

Jeopolitik Avrupa'yı Kucaklamak

Şubat 2022, onlarca yıldır bildiğimiz anlamdaki dünyanın sonunu işaret ediyordu. Rusya'nın Ukrayna'yı sebepsiz bir şekilde geniş çaplı işgali, başta Avrupa olmak üzere dünyanın birçok köşesinde yerleşik statükoyu sarstı. İşgal pek çok kişiyi şaşırttı ama benim gibi Rusya'ya yakın bir ülkede büyüyenler için savaş, mantiken Rusya'nın emperyalist emelleri karşısında Batı'nın zayıflığının bir sonucuydu. Rus işgaline ilişkin deneyimlerimiz ve kolektif hafızamız nedeniyle, Ukraynalıların Rusya yerine Avrupa'yı seçmelerinin cezası olan "çatışma" 2014 yılında başladığında, bunun bir tam anlamıyla bir savaşa dönüşmesinin an meselesi olduğunu biliyorduk. Aralık 2021'e geldiğimizde Rusya, eski sömürgeleri üzerinde nüfuz sahibi olduğunu iddia ederek ve NATO'nun sınırlarından çekilmesini talep ederek revizyonist taleplerini sundu.¹ Batı'nın - AB her ne kadar jeopolitiğin dışında kalmak istiyorsa da- artık jeopolitik mücadeleye karıştığı ve çıkarları (egemenlik ve demokrasiye karşı nüfuz alanları ve otokrasi) birbirine zıt Rusya ile bir tarafın kazanırken diğer tarafın kaybettiği bir oyunun içine çekildiği açıktı.² Sonuç olarak Batı, Avrupa'yı nüfuz alanlarına bölmek, yani Doğu Avrupa uluslarının egemenliğini tek tarafı olarak müzakere etmek ve Rusya'nın kurallara dayalı düzeni baltalayan revizyonist taleplerine boyun eğmeyi kabul etmedi. Dolayısıyla için bu talepler bizim için Ukrayna'ya ve daha büyük ölçüde Batı'ya savaş ilanıydı. Durum böyleyken Rusya bu savaşı kaybetmediği takdirde sadece devam edeceğini ve savaşı yayacağını öngörmek zor değil. Son zamanlarda, Avrupa ülkelerinden birçok üst düzey yetkilisinin de Rusya'nın er ya da geç NATO'ya saldırabileceği konusunda uyarılarda bulunması bunu gösteriyor.³

Aslında Rusya'nın Ukrayna'ya saldırması bir sürpriz değildi. Ancak gerçekten şaşırtıcı olan şey, Avrupa'nın ABD ve diğer müttefikleriyle birlikte işgale karşı uyumlu, iyi koordine edilmiş ve kararlı tepkisiydi. Bu, AB liderlerinin yalnızca "endişe" ve "kınama" ile karşılık verdiği, Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi ve Donbas bölgesindeki silahlı çatışmalarla Ukrayna'ya dönük saldırısının başlangıcını işaret eden yıl olan 2014'ten tamamen farklıydı. Batı'nın Rusya'ya yaptırım uyguladığı, Ukrayna'yı başta siyasi, idari, ekonomik ve insani olmak üzere farklı yol ve programlarla, hatta sınırlı da olsa askeri eğitimle desteklemeye başladığı bir gerçektir. Ancak tüm bunlar yeterli değildi. O dönemde AB'nin çatışmadan büyük ölçüde koptuğunu ve sorunun çözümü için tüm sorumluluğun "büyük oyunculara" devredildiğini, çoğu Avrupa ülkesinin ise Rusya ile hiçbir şey olmamış gibi ilişkilerine devam ettiğini ileri sürebiliriz; sadece enerji bağımlılığını daha da artıran meşhur Kuzey Akım 2'den bahsetmek bile bunun için yeterli.⁴

Ancak öncekilerin tam aksine, geniş çaplı işgal daha farklı bir tepkiyle karşılaştı. Demokrasilerin Ukrayna'yı desteklemek için benzeri görülmemiş bir seferberlik yaşadığını gördük. Bu kritik dönem boyunca pek çok "ilk" yaşandı: silah teslimatı, mali destek, yaptırımlar gibi. Aynı zamanda Avrupalı liderler, son yıllarda ihmal edilen ve güçten düşen kendi ordularına odaklanmaya başladı. Bu tamamen hukuk dışı işgalle birlikte kalıcı barış hayali de sona ermiş oldu. Orta ve Doğu Avrupalıların defalarca yaptığı uyarılara rağmen Rusya'yı ve onun revizyonist diktatörünü yatıştırma politikasının başarısızlığı da açığa çıkmıştı. Artık bu açıktır ki, ya da biz böyle olmasını ümit ediyoruz, Avrupalıların kendi paradigmalarını benimsedikleri görülebiliyor. Hiçbir şey yaşanan dönüşümü AB'nin Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi Josep Borrell'in "Jeopolitik Avrupa'nın Uyanışını" ilan ettiği açıklamasından daha iyi açıklayamaz.⁵

Yeşiller olarak buna nasıl cevap vermeliyiz?

Ana akım siyasette güvenlik tartışıldığı zaman çoğunlukla odak noktası silahlı kuvvetler, sınırlar, polis gibi konular. oluyor. Enerji, teknoloji, sosyal uyum, hukukun üstünlüğü ve insan hakları ise göz ardı ediliyor. Oysa Yeşiller güvenlikten bahsederken tam da bu konuları vurguluyorlar. Kullandığımız enerjinin nereden geldiğini, çevremizin ne kadar temiz ve sürdürülebilir olduğunu, haklarımızın ne kadar korunduğunu vb. dikkate alan bütünsel bir yaklaşım olmadan sağlıklı bir güvenlik politikası üretilmeyeceğini biliyoruz. Tüm bunlara rağmen, güvenliğin ana bileşeni olan sert gücü dışarıda

birakarak aynı hatayı yapıyoruz. Kuşkusuz askerlik hakkında konuşmak insanlar için doğal ya da rahat hissedebilecekleri bir durum olmayabilir ama bir kez daha devir değişti ve biz de onunla birlikte değişmek zorundayız. Almanya'nın Yeşiller Partisi'nden eski Dışişleri Bakanı Joschka Fischer, yakın zamanda verdiği bir röportajda silahlanmanın artırılması çağrısında bulunurken şöyle demişti: "75 yaşındayken böyle bir cümle söyleyeceğimi asla hayal edemezdim. Ama dünya değişti. Dış koşullar değiştiğinde kişinin sabit fikirli kalmaya devam etmesi ise bilgelik nişanesi değildir."⁶

Dünya giderek daha çok geçmiş zamanları anımsatan bir ormana⁷ dönüşüyor. Revizyonist güçler, uluslararası kurallara dayalı düzeni bilinçli olarak aşındırıyor, bu da dünyanın her yerinde çatışmaların artmasına neden oluyor. Rusya'nın Doğu Avrupa'ya, Çin'in Tayvan ve Güneydoğu Asya'ya, İran'ın Ortadoğu'ya yönelik emelleri ve hepsinin genel olarak küresel emelleri, barış ve istikrarı tehdit ediyor. Uluslararası politikanın karmaşık karakterine ve çok kutupluluk tartışmalarına rağmen özünde bir yanda demokrasilerin diğer yanda ise otokrasilerin olduğu açık. Bu nedenle demokrasilerin bir arada durma ve kurallara dayalı düzeni savunma sorumluluğu var, otokrasilerin ise caydırılması ve kontrol altına alınması gerekiyor. Kuşkusuz, özellikle Çin'le, spesifik olarak da ortak çabaların kritik ve kaçınılmaz olduğu iklim krizi gibi alanlarda diplomasi ve çok taraflı angajmanlar gerekiyor. Yine de, *Si vis tempom, para bellum*.⁸ Bu Ukrayna'dan alınması gereken bir ders ve bunu öğrenmemiz gerekiyor.

Bu bakımdan Yeşiller'in, gücü dışarı taşan, daha güçlü, jeopolitik bir Avrupa Birliği'nin savunucusu olması gerektiğine inanıyorum. Dünyanın her yerinde demokratik değerleri, özgürlüğü, insan haklarını, dezavantajlı olanların sisteme dahil edilebilmesi ve iklim ve çevrenin korunmasını aktif olarak teşvik etmesi ve savunması gerektiğine inandığım gibi.

Şimdi, Yüksek Temsilci Borrell'in de ana hatlarıyla belirttiği gibi, Jeopolitik Birliğin birkaç temel ayağına odaklanalım.⁹ Birincisi ve en önemlisi, yeniden silahlanma. Son yıllarda, Avrupa'nın savunma harcamalarında önemli düşüşler yaşandı ve bu da güvenlik açısından ABD'ye ve onun nükleer şemsiyesine aşırı derecede bağımlı olunmasına yol açtı. 1960'lı yıllarda Avrupa ülkeleri GSYİH'lerinin %4'ünü savunma harcamalarına ayırırken 2020'lerde bu %1.5'e düştü.¹⁰ Şubat 2022 bir dönüm noktası oldu ve bu eğilimin tersine çevrilmesinin işaretini verdi; Almanya Şansölyesi'nin silahlı kuvvetler için 100 milyar euro seferber etme taahhüdünde bulunurken belirttiği gibi bu bir "Zeitenwende".¹¹ Sert güç olmadan da güvenlik olamayacağına göre Avrupa kendi başına hareket etmeye hazır olmalıdır. Bu sözde "stratejik özerklik" çağrısı değil. Tam tersine, transatlantik ittifakı derinleştirirken aynı zamanda en kötü senaryolara karşı hazırlıklı olmak için Avrupa'nın yeteneklerini de geliştirmeliyiz. Ayrıca, bu yılın ilerleyen dönemlerinde yapılacak başkanlık seçimlerinin sonuçlarını endişeyle beklerken, ABD'ye tam olarak güvenemeyeceğimizi de biliyoruz; bu seçimlerde, diğer pek çok iyi bilinen sorunun yanı sıra yakın zamanda manşetlerde gördüğümüz Donald Trump'ın geri dönüşüyle de karşı karşıya kalabiliriz. Avrupa'ya saldırılması halinde "ABD'nin asla yardıma gelmeyeceğini" ve "NATO'nun öldüğünü" söyleyen Trump'ın.¹²

İkinci nokta ise genişleme. Güney Kafkasya ve Batı Balkanlar'ı da kapsayan komşuluk bölgelerini ihmal ederek onları otokratik aktörlerin etkisine açık bırakmak bir seçenek değil. Yukarıda da belirttiğimiz gibi AB, bölge için jeopolitik bir çekişmenin içindedir ve verilecek herhangi bir taviz, Birliğin güç projeksiyonunun yanı sıra barış ve istikrarı da baltalayacak bir güvenlik tehdidi teşkil etmektedir. Avrupa aktif olarak devreye girmeli, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve demokrasiyi teşvik etmeli, aynı zamanda sahada olmalı ve ekonomik olarak kalkınma programları ve ticaret yoluyla Avrupa yanlısı güçleri desteklemelidir. Dahası, ABD ile yakın koordinasyon içinde nüfuzunu kullanmalı ve özellikle Sırbistan ve Gürcistan'da gittikçe ilerleyen demokratik gerilemeyi engellemeli ve aynı zamanda Bosna Hersek'teki Milorad Dodik gibi bölgeyi istikrarsızlaştıran revizyonist güçleri caydırmak için sadece kınamanın ötesine geçmelidir. Özellikle, diplomatik çabalara ve insani yardıma rağmen, Ermenistan ile Azerbaycan arasındaki çatışma ve sonrasında bu ihtilafli dönemde Dağlık Karabağ'daki Ermeni nüfusa yönelik etnik temizliğe yetersiz ve sınırlı bir tepki verilmesi nedeniyle AB'nin itibarının zarar görmüş olduğu da bir gerçektir.¹³ Azerbaycan artık Ermenistan'ın egemenliğini ve toprak bütünlüğünü açıkça tehdit ederken¹⁴, AB'nin güvenilirliği bir kez daha test edilecek. Ayrıca, üyelik süreci, önceki dönemin aksine, hayal kırıklığı yaratacak, AB karşıtlığını körükleyecek ve muhtemelen anti-demokratik, popülist güçlerin yükselişine katkıda bulunacak şekilde onlarca yıl uzatılamaz. Nasıl ki Ukrayna, Moldova ve

Gürcistan'a adaylık statüsü verilmesi öncelikle jeopolitik bir kararsa, üyelik sürecinin de aynı şekilde olması gerekiyor gerekiyor.

Üçüncüsü, Avrupa kendi içine kapanamaz ve Çin'in yanı sıra Rusya'nın artan etkisine karşı koymak için dünya siyasetiyle meşgul olması gerekiyor. AB, Küresel Güney'deki ulusların ekonomik zorlukların üstesinden gelmelerine, Yeşil dönüşüm sırasında onlara yardım etmeye, insani yardım sağlamaya ve sivil toplumu desteklemeye yardımcı olacak kapasiteye sahip. Buna, Küresel Geçit gibi stratejik girişimlerin geliştirilmesi ve bunlara yatırım yapılması da dahil. Aynı zamanda otoriter rejimleri yüksek sesle kınmalı ve onlara baskı uygulamalı, yaptırımlar dahil farklı seçeneklerden çekinmemeliyiz. Estonya Dışişleri Bakanı'nın belirttiği gibi: "Diğer ülkelere yönelik uluslararası taahhütlerini en ciddi şekilde ihlal eden ülkelerin, vatandaşlarına yönelik kendi iç taahhütlerini de halihazırda ihlal etmiş olma ihtimalinin çok yüksek olduğunu kabul etmemiz gerekiyor. İnsan hakları ve temel özgürlüklerin desteklenmesi, küresel güvenlik politikasının doğal bir parçası haline gelmeli."¹⁵ Aynı zamanda bunun iki temel nedenden dolayı yerine getirilmesi zor bir görev olduğunu kabul edebiliriz. Birincisi, karar alma süreçlerinin efektif olmaması ve üye devletler arasındaki önemli farklılıklar nedeniyle AB, ortak dış politika konusunda zorluk yaşıyor. Hiçbir şey bunu Gazze'deki insani felakete ilişkin tutarsız pozisyonlardan daha iyi gösteremez ve bu yine AB'nin güvenilirliğine zarar veriyor. İkincisi, Avrupa'nın sömürgeci geçmişi, özellikle ilerici bir bakış açısıyla küresel taahhütlerini garip bir duruma sokuyor. Burada ben, evet, Avrupa'nın tarihin karanlık tarafıyla yüzleşmesi gerektiğini savunuyorum. Bununla birlikte, otokratların, demokrasiyi ve insan haklarını hiçe saymak için sömürgecilik karşıtı bir dil kullanmasının engellenmesi gerekiyor; Azerbaycan diktatörünün bunu gücünü daha da sağlamlaştırmak ve otoriter rejimini derinleştirmek için kullanması gibi.¹⁶

Son olarak, Avrupa'nın jeopolitik bir birlik olarak kendini öne çıkartabilmesi için hiç şüphesiz ele alınması gereken daha pek çok husus var. Enerji bağımlılığının azaltılması ve yenilenebilir kaynaklara geçişin hızlandırılmasından teknolojik güncelliğin artırılmasına ve sosyal uyumun sağlanmasına kadar. Ve elbette bu, AB'de, en önemlisi dış politika ve güvenlik politikası konusunda daha etkili koordinasyon ve karar alma, üye devletlerin veto yetkilerinin kaldırılması ve nitelikli çoğunluğun oluşturulması da dahil olmak üzere kapsamlı bir reform yapılmadan mümkün olmayacak.

Önümüzdeki on yıl gezegenimizin geleceği açısından belirleyici olacak. Ufuktaki iklim felaketi, Avrupa'da aşırı sağın yükselişi, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı devam eden işgali, Çin'in Tayvan'a yönelik ısrarlı tehditleri, Orta Doğu'daki kargaşa ve düşmanlık riskiyle birlikte liste uzun. Riskler çok büyük ve Avrupa'nın geri adım atmasının zamanı değil. Jeopolitik Avrupa için diğer birçok zorluğun¹⁷ yanı sıra en büyük sınavlardan biri Ukrayna olacak. Bu nedenle, Rusya'nın emperyalist emellerinin yenilgiye uğratılmasını sağlamak hayati öneme sahip ve bunun için Ukrayna'ya gerekli tüm silah yardımının yanı sıra sürekli mali, siyasi ve diplomatik destek sağlamaktan daha iyi bir yol yok. Geçtiğimiz yıllarda Yeşiller de dahil olmak üzere önemli paradigma değişimleri yaşandı. Öyleyse yeni gerçekliğe uyum sağlamaya devam edelim ve daha adil, daha iyi, daha yeşil bir gelecek için savaşıırken jeopolitik Birliği kucaklayalım.

Yazan Giorgi Ptskialadze